

## Nebojša Pop-Tasić #NOT ME

Ne morem si pomagati,  
moram povedati,  
moram napisati,  
kaj vidim, kaj berem,  
kajti kar berem, vidim,  
kar vidim, berem.

O, Grki veličastni!  
O, Grki pošastni!  
O, grška skulptura,  
arhitektura,  
literatura,  
teogonija,  
filozofija,  
demokracija!  
In, končno, k bistvu,  
zaradi katerega smo se nagnetli tukaj –  
ooooo, teater!  
O Ajshil, ooo Sofoklej, ooooo Evripid!  
Oooo zločini, oooo bogovi neusmiljeni,  
posiljevalci, morilci, zarotniki, zaplotniki!

Ne bom trdil, da razumem,  
v tem sploh ni poanta, le berem in gledam,  
nabiram zgodbe, nakladam like.

Torej, *Ta nesrečni rod* ali ooo Tantalidi,  
oooo Atridi, ooooo *Oresteja*,  
ruševine Troje v ozadju,  
Argos v ospredju, vmes Mediteran, valovi,  
oooo Agamemnon, Kasandra, Klitajmestra,  
Ajgist, Ifigenija, Orest, Elektra,  
ooo Artemida, Apolon, Atena  
in, nenazadnje, oooo Zevs,  
vzor kraljev in gospodarjev ...

Ampak, kot pravi Zinnie Harris, od začetka moramo,  
od preteklosti k sedanjemu trenutku,  
točno k temu trenutku, zdaj, v katerem je –  
ooo publika sveta – teater poln ljudi,  
ki čakajo zgodbo, polno krvi.  
Glavne like te zgodbe smo našтели,  
zdaj pa lahko predstavimo drugega za drugim,  
vsak lik posebej, zgodbe njihove in dela,  
da bi vedeli, s kom imamo opravka.

Agamemnon je oče, mož, kralj, vojak,  
sin tistega očeta, ki je svojemu bratu  
za kosilo ponudil dve pečeni otroški telesci.  
Agamemnon, osvajalec tujih tronov,  
razdiralec tujih zakonov,

ženo Klitajmestro si je prislužil tako,  
da je ubil svojega bratranca Tantala,  
s prsi bodoče žene odtrgal dojenčka,  
ob tla ga treščil in mu lobanjo razčesnil  
in Klitajmestri rekel: Pizda!,  
če ne boš tiho, te bom kresnil.  
To je tisti kralj, ki je hčerko lastno  
vetru žrtvoval, jo zaklal, dvignil jadra in odplul,  
da bi Trojo zažgal, da bi čast grško  
in brata Menelaja maščeval,  
ker je njegova žena, Helena,  
Klitajmestre sestra ... saj to veste,  
bila ugrabljena oziroma imela je rada ugrabitelje  
mlade,  
saj jo je že pred tem kralj grški Tezej ugrabil,  
za nedolžnost zgrabil, a so jo rešili.  
Tako pripovedujejo viri.  
Agamemnon je Trojo zažgal, domov pa pripeljal  
novo ženo, novo priležnico Kasandro prelepo,  
kateri je tudi najprej očeta, mamo, brate in sestre  
pobil, potem pa ji otroke naredil.  
Agamemnon je ta kralj, ki ga je lastna žena,  
oooo sramota, s sekiro ubila.

Kasandra, prerokinja, jasnovidka,  
ženska, ki je vsako grozo dvakrat doživela,  
vse dvakrat je videla:

videla je, da bo Troja uničena,  
potem so jo uničili;  
videla je, da ji bodo družino pobili,  
potem so jih pobili;  
videla je, da bo žena moža umorila,

in ga je umorila;  
videla je tudi smrt otrok,  
ki jih je Agamemnonu rodila, in  
še lastno smrt ...  
potem se je tudi ta smrt končno in zares zgodila.

Klitajmestra, ta pohotna psica,  
zvita, pohlepna prasica, sebična, neumna ...  
Ampak, da ne naštevam,  
citiral bom tisto, kar je izjavila *Nesrečnega rodu*  
avtorica:  
*»I think the Clytemnestra we are given is quite close to  
Lady Macbeth: she is already evil, she is a murderess  
when the play starts and more or less her first act is to  
murder her husband on his return.«<sup>1</sup>*  
Skratka, to je ženska, ki pripada smrtonosni rasi,  
ženskemu plemenu, ki človeštvu je v breme,  
zvesta v bogastvu, v hudih časih kača.<sup>2</sup>  
Ne bom polemiziral, le to bi dodal:  
zlobna je, seveda, kajti to je ženska, ki ne razume,  
zakaj je bilo treba dojenčka umoriti,  
zakaj te zmagovalec mora posiliti,  
zakaj je treba hčerko vojski žrtvovati,  
zakaj je treba vedno moškega ubogati.  
Ne razume, da so odgovori vedno zelo preprosti.  
Če ženska vsaj količkaj modrosti ima,

<sup>1</sup> Menim, da je Klitajmestra, kakršno smo upodobili, zelo blizu Lady Macbeth; ona je že polna zlobe, morilka že na začetku igre, in njeno prvo dejanje je umor moža, ki se je vrnil domov (<https://www.thestage.co.uk/features/interviews/2017/playwright-zinnie-harris-rehearsal-room-place-real-discoveries/>).

<sup>2</sup> Po: Hesiodus: *Teogonija; Dela in dnevi*. [Prevedel Kajetan Gantar]. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1974.



vedeti mora, da dolžnost je njena odpuščati in ubogati moža – tista, ki tega ne zna, je prezira vredna.<sup>3</sup>

Biti mati in se s tem napihovati je grdo.

Če kaj ni jasno, vprašajte Niobo.<sup>4</sup>

Klitajmestra ne razume,

da tako imenovana mati *ne rodi*,

temveč *samo redi* vsajeno kal.

Rodi možki, plodilec, ona brst gosti.<sup>5</sup>

Torej, mati je le prst plodna

in brst, poglejte, vsa je od očeta.

Ifigenija, Orest in Elektra!

Čast očetovo otroci branijo,

smrt njegovo otroci maščujejo.

Kaj je ženska, to Klitajmestri razloži

lastna hči, preden jo je Agamemnon

bogovom predal, preden jo je vojski žrtvoval.

Bodite pozorni, takole Ifigenija pravi:

»[M]oja bo zasluga, če barbar nikoli več ne bo žensk zalezoval, ugrabljaj jih iz srečne Grčije ...

S svojo smrtjo bom vse to preprečila; če Grčijo

s tem osvobodim, kako slovelo moje bo ime!

Le zakaj bi se življenja vse preveč oklepala:

v dobro Grkov vseh si me rodila, ne samo zase!

Tisoči z branikom ščitov, tisoči z vesli v rokah,

*ker je domovina poteptana, drzno, brez strahu*

*nad sovražnika gredo, v smrt za Grčijo gredo!*

*Naj vsem njim z življenjem svojim – enim samim – pot*

*zaprem?*

[...] *Enega moža življenje tehta več kot tisoč žensk!*

[...] *Svoje telo žrtvujem Grčiji!*

*Ubijte me! Zravnajte Trojo!* To bo trajen spomenik,

*to naj bo potomstvo moje, moja svatba, moja čast!*

*Grk barbarom vladaj! Grkom že ne bo barbar vladar,*

*oni so za hlapce – Grki za svobodo ustvarjeni!»<sup>6</sup>*

To je ženska! Nič ne joče, ne tarna,

od življenja se poslavlja ponosno,

kot Grkinja prava, sama sebi kleše

spomenik nesebične device,

še živa okrog lastnega trupla pleše

in parole kuje ksenofobne, rasistične,

domoljubne, fašistične, za očeta vse,

in oče je država, za državo vse,

ona v smrt gre, kajti ne more tujec fukat' naših bab,

žene krast', jebemuboga, kaj se to pravi!

Zato bo Ifigenija življenje dala,

da bo lahko vojska naša to žalitev maščevala,

njih možke poklala in ženske pofukala.

Mi smo mi, jebemti! Oni pa so neki tam cigani!

Tako se govori.

Ampak, mi smo zdaj tam, kjer smo,

Troja je že padla, oče je že mrtev,

<sup>6</sup> Evripid: *Ifigenija v Avlidi*, prev. K. Gantar.

pohotna psica ga je ubila, in kaj zdaj?

Tu pride mladenič, ki v sebi še nosi

mladostniške ideale in vest čisto,

ki ga še ni pritisnila jeklena pest morale – Orest.

Neodločen je, pomoč potrebuje,

podporo, spodbudo – dvom ga kljuje.

Apolon mu oznani besedo možko,

kot učitelj ga nagovori, ostro, pedagoško:

»Če ne boš ubogal, boš sam z življenjem plačal, napadle te bodo vse bolezn, ki se mesa polaščajo, gangrene, ki s krutimi čeljustmi trgajo prvotno bitje, beli puh na ranah.«<sup>7</sup>

Orest, če hoče očeta maščevati,

če hoče kralj namesto kralja postati,

če se hoče na tron povzpeti, mora dojeti:

razum je kruto orodje, strategija še hujše,

tu ne moreš reči: rad imam mamo,

če je mamino truplo prva stopnica,

da se nehaš igrati princa in postaneš kralj.

Moški je vsebina, ženska je praznina,

ne more psica biti kraljica, mati gor al' dol!

Vsak mora žrtev na oltar države dati,

nekdo sina,

nekdo hčer,

nekdo pa – lastno mater.

In tu nam Zinnie Harris

postreže s preobratom, sestro zamenja z bratom.

»Ni nama treba tega narediti,« pravi Orest Zinnie

Harris.

<sup>7</sup> Ajshil: *Prinašalke pitnih darov*, prev. M. Marinčič

Sofoklejeva Elektra mu odgovarja:

»Poznam svojo blaznost in je ne zanikam.«

»Kaj naj naredim?« sprašuje Elektro Orest Danila Kiša.

»Sovraži!« odgovarja sestra.

Evripidova Elektra z mečem v roki kriči:

»Dvakrat jo ubij!«

Orest Zinnie Harris pravi:

»Svobodno voljo imava. Kaj delaš?«

In Elektra, Ifigenije sestra, Grkinja prava,

ženska z jajci, stori to, kar brat bi moral storiti.

Mater umori.

Kaj zdaj? Nič. Čas teče, grških kraljev ni več,

grških bogov ni več, vsi izginejo, Elektra pa ždi,

prav nič se ne zgodi, nihče ji »hvala« ne reče,

vest jo peče, ostala je neporočena,

ker matere morilka ne more biti mati,

ne more biti žena. Psica je postala,

in, to že vemo, psica ne more biti kraljica.

Zdaj je pacientka v norišnici.

Sodobna je, polna psihoanalize.

Mrtva družina se vanjo naseli,

mati s peklom grozi,

oče opogumlja, svetuje, naj se bori,

brat se opravičuje.

»Diham, a mrtva sem,« kot Helena v Egiptu reče,

»mater sem ubila.«

»Nisi mrtva, nora si, a to bomo pozdravili,«

pravi njena zdravnica, hčerka alkoholika,

ki je povozil sina, a obtožil hčerko.

<sup>3</sup> Evripid: *Elektra*

<sup>4</sup> Nioba, mati sedmih hčera in sedmih sinov, je bila lepa, a tudi srdite jeze. Tako kot njenega očeta jo je doletela kazen, ker se je enačila z bogovi oziroma se je čutila celo vzvišeno nad njimi. Vse otroke so ji bogovi pobili (<https://sl.wikipedia.org/wiki/Nioba>).

<sup>5</sup> Apolonova razlaga v Ajshilovih *Evmenidah*, prev. M. Marinčič.



Psihološka drama se tu napihuje,  
pacientka je kriva, slaba vest jo žre,  
zdravnica je nedolžna, a tega ne ve.  
Dolgo traja to mrcvarjenje.  
Na koncu samomor delata obe,  
ena preživi, druga pa ne.  
Pacientka je umrla, zdravnica pa je pozdravljena.

V smrti Elektri še sodniki stari pridejo,  
Elektrin primer se ponovno odpre,  
sodijo sodniki, pa jim ne gre,  
polovica bi jo oprostila, polovica pa ne.  
Mencanje, jajcanje, vse dokler ne pride  
Ifigenija, deklica pridna, nič fašistoidna,  
in razdeli igrače.  
Mrtvi se svojega otroštva spomnijo,  
nedolžnosti svoje davne,  
trupla se v otroke napihnjene spreminjajo,  
in drug drugemu zločine odpuščajo.  
Prikličejo ljubezen potlačeno ...

Trupla pijejo namišljeni čaj ...  
Večnost je tu pred nami, zdaj ...  
Mi in Trojanci začudeni strmimo ...  
čakamo ... da tudi nam ... čaj ... ponudijo ...  
Jebenti. Solze po licih nam polzijo ...  
Zavidamo jim to sposobnost,  
da sami sebi odpustijo.  
Mi tega ne znamo in ne zmoremo.  
Saj smo barbari.